

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

İNGİLİS DİLİNDƏ RƏSMİ-İŞGÜZAR ÜSLUB

İxtisas: 5708.01 – German dilləri

Elm sahəsi: Filologiya

İddiaçı: **Südəbə Şəmsəddin qızı Rəcəbova**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2023

Dissertasiya işi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dillər İnstitutunun Hind-Avropa dilləri şöbəsində yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: filologiya elmləri doktoru, professor
İlham Mikayıl oğlu Tahirov

Rəsmi opponentlər: filologiya elmləri doktoru, dosent
Rəna Teymur qızı Səfəraliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Bəylər İslamxan oğlu Hacıyev

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Xatirə Əvəz qızı Qocayeva

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED-2.12 Dissertasiya şurası.

Dissertasiya şurasının sədri: filologiya elmləri doktoru, professor
Azad Yəhya oğlu Məmmədov

Dissertasiya şurasının elmi katibi:
İradə Nadir qızı Sərdarova

Elmi seminarın sədri:
Fəxrəddin Yadigar oğlu Veysəlli

TƏDQIQATIN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Müasir dövrdə ölkəmizin iqtisadiyyatında baş verən böyük dəyişikliklərlə və beynəlxalq ünsiyyətin ingilis dilində aparıldığı dünya bazarına inteqrasiya prosesi ilə əlaqədar olaraq işgüzar ingilis dilini yüksək səviyyədə mənimsəmiş mütəxəssis kadrların hazırlanmasına zəruri tələbatın olduğu ortaya çıxmışdır. İngilis dili təkcə biznes, iqtisadi sahədə deyil, həm də müxtəlif tətbiqi sahələrdə beynəlxalq ünsiyyət dili olaraq tanınsa da, bu sfera dil iyerarxiyasının müxtəlif səviyyələrində nəzərəcarpacaq ixtisaslaşması ilə də fərqlənir. Ölkəmizin xarici-iqtisadi əlaqələrinin durmadan genişlənməsi, sahibkarlıq fəaliyyəti dairəsinə cəlb edilən insanların sayının get-gedə artması sayəsində dünya dillərinə beynəlxalq standartların, xüsusilə rəsmi-işgüzar ingilis dilinin norma və qaydalarının tətbiqi edilməsi baş verir. Müasir şəraitdə “ünsiyyət amili”nin nəzərə alınması ilə dil sisteminin real funksionallığının təhlilə cəlb edildiyi bir zamanda elə tədqiqatlar aktual sayılır ki, onlarda dil hadisələri, o cümlədən mətnlər funksional və pragmatik parametrlərin hesabına alınması ilə öyrənilir.

Bu baxımdan hazırkı tədqiqatı rəsmi-işgüzar ingilis dilini sistem daxilində bu dilin funksional variantı kimi, konkret kommunikativ situasiyada linqvistik vasitələrin istifadə edilməsi ilə müəyyənləşən sosial hadisə kimi nəzərdən keçirməyə edilmiş bir cəhd hesab etmək olar. Təhlildə rəsmi-işgüzar üslub mətnlərində istifadə edilən xüsusi leksika, morfoloji vasitələr və sintaktik konstruksiyalar, terminlər, sabit və qeyri-sabit birləşmələr, rəsmi-işgüzar xarakter daşıyan standart və etiketlər diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu vaxta kimi Azərbaycan dilçiliyində ingilis dilində rəsmi-işgüzar üslubun xüsusi tədqiqat obyektini olmadığı üçün yuxarıda sadalanan səbəblərə görə belə bir tədqiqatın aparılması aktualıq kəsb edir.

Mövzunun işlənmə dərəcəsi elm aləmində müxtəlif istiqamətlərdə aparılmışdır. Belə ki, İ.R.Qalperin, İ.V.Arnold, İ.S.Volskaya, Y.M.Skrebnev, İ.A.Səmədova, Ə.M.Mehdiyev, S.Fətəliyeva və başqa alimlər kitablar yazmış, tədqiqatlar

aparılmışdır. Dissertasiyada bu nəzəri mənbələrlə yanaşı, həmçinin leksikoqrafik mənbələrdən olan materiallara, “internet” kütləvi informasiya sisteminin elektron vasitələrindən seçilmiş rəsmi-ışgüzar üslub mətnlərə müraciət olunmuşdur.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. Tədqiqatın obyektı müasir ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubudur.

Tədqiqatın predmetini müasir ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubunun səciyyəsinin, leksik və qrammatik norma və qanunauyğunluqlarının araşdırılması, sistemləşdirilməsi, rəsmi-ışgüzar mətnlərdə üslub parametrlərinin dəyişmə meyillərinin müəyyənləşdirilməsi təşkil edir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın əsas məqsədi rəsmi-ışgüzar üslubu ingilis dilinin kommunikativ üslubiyyat, leksik-frazeoloji və sintaktik üslubiyyat nöqtəyi-nəzərdən araşdırmaq, rəsmi-ışgüzar üslubun əsas inkişaf meyillərini müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Bu məqsədə çatmaq üçün aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi vacibdir:

– rəsmi-ışgüzar üslubun formalaşma tarixinin qısa icmalını vermək;

– rəsmi-ışgüzar üsluba dair sənədlərin dilinin inkişafına təsir göstərən amilləri müəyyən etmək;

– rəsmi-ışgüzar üsluba dair sənədlərin dilindəki dəyişmələri səciyyələndirmək;

– rəsmi-ışgüzar üsluba dair sənədlərin növlərini təhlil etmək;

– rəsmi-ışgüzar üslubun norma, janr və funksiyalarını təyin etmək;

– rəsmi-ışgüzar üslub mətnlərinin linqvistik (leksik və qrammatik) xüsusiyyətlərini nəzərdən keçirmək.

Tədqiqat metodları. Dissertasiya işində əsasən linqvistik müşahidə və təsviri metod, həmçinin kontekstual təhlil metodundan istifadə olunmuşdur. Bundan başqa, hal-hazırda müasir üslubiyyatda geniş işlənən komponentli təhlil metodundan (sabit söz birləşmələri komponentlərinin semantik təhlili, lüğət definisiyalarının təhlilindən) istifadə olunmuşdur.

Tədqiqat materialı qismində parlament çıxışları, kontrakt, bank sənədləri, diplom, dəvətnamə, nizamnamə, rəsmi yazışma və məktub, qətnamə, protokol və digər sənəd mətnlərindən istifadə edilmişdir.

Müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar:

– rəsmi-işgüzar ingilis dili beynəlxalq birliyin müasir inkişaf mərhələsində işgüzar ünsiyyət vasitəsi kimi xidmət edir. Rəsmi-işgüzar üslubun yarımüslublara və janrlara bölgüsünün daha dəqiq və təfərrüatlı təhlilə ehtiyac olduğunu göstərir. Rəsmi-işgüzar üslub qanunverici, hüquqi, inzibati və diplomatik yarımüslublar növlərinə ayrılır.

– rəsmi-işgüzar üsluba məxsus nizaməsalma, mürəkkəblik, artıqlıq, qeyri-emosionallıq əksər hallarda kommunikanların arasında ünsiyyətin bilavasitə olmaması ilə səciyyələnən konkret kommunikasiya şəraitinə uyğunlaşmanın nəticəsidir;

– bədii üslubdan fərqli olaraq, işgüzar mətnin mənası sabitdir, dəyişmir;

– şifahi formalarda müxtəlif üslubların birləşməsi müşahidə olunur: məhkəmə nitqləri və məhkəmə xronikası janrı hüquqi yarımüslub və publisistik üslub arasında orta mövqe tutur; diplomatik danışıqlar, parlament çıxışları və s. isə diplomatik yarımüslub və publisistik üslub arasında orta mövqe tutur;

– qanunverici yarımüslubda fərdi xüsusiyyətlər əks olunmadığından, o, çox gec dəyişir. Digər yarımüslublar, məsələn, diplomatik və inzibati-ticarət yarımüslubları ekstralinqvistik amillərdən daha çox asılı olduqları üçün dəyişkənlik nümayiş etdirir.

– ingilis dilinin inzibati-ticarət, diplomatik, hüquqi və hərbi yarımüslublarının formalaşmasına ünsiyyət şəraitinin ekstralinqvistik (sosial-psixoloji) amilləri böyük təsir göstərir və bunun nəticəsində bu yarımüslublarda alınmalar və ekspressiv-emosional çalarlı vahidlər əmələ gəlir. Lakin rəsmi-işgüzar üslubda işlənən metaforalar “silinmiş”/“ölü” metaforalardır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi ondadır ki, ilk dəfə müasir ingilis ədəbi dilində rəsmi-işgüzar üslubun sistemli təhlili cəhdi həyata keçirilmişdir. Rəsmi-işgüzar üslubun formalaşması və inkişafı, yaranma tarixinin tədqiqi ilə yanaşı, bu proseslərdə iştirakı və digər dillərin, üslubların və onların yazılı ənənələrinin təsiri öyrənilir. Bu

üslubun səciyyəvi əlamətləri müəyyənləşdirilib, leksik ifadələri, qrammatik xüsusiyyətləri və s. aşkarlanıb. Müəyyən diqqət də ədəbi dilin funksional üslublarının inkişafı üçün ekstralingvistik amillərin təsirinə yetirilib. Bu mövzu Azərbaycanda ilk dəfə olaraq araşdırılır və gələcəkdə ingilis dilində rəsmi-ışgüzar üslubun ayrı-ayrı yarımüslublarını daha dərindən öyrənməyə zəmin yaradır.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubuna aid mətn materiallarının tədqiqi nəticələri bu üslubun mahiyyəti haqqında təsəvvürlərimizi dəqiqləşdirir. Dissertasiyanın materialı rəsmi-ışgüzar üslubunun özünəməxsus norma, janr və funksiyaları haqqında, lingvistik xüsusiyyətləri: leksik-semantik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri haqqında, həmçinin rəsmi-ışgüzar üslubun digər üslublarla oxşar və fərqli cəhətləri haqqında yeni məlumatlar verir. Bu üslubun kompleks təhlili metodikası digər üslubların təsvirində də istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri üslubiyyat fənninin tədrisi, xüsusi kursların hazırlanması və ingilis dili müəllimlərinin hazırlığında istifadə oluna bilər. Həmçinin dissertasiya materialı dərns vəsaitlərinin hazırlanmasında əsas kimi götürülə bilər.

Aprobasiyası və tətbiqi. Dissertasiyanın əsas müddəaları Respublika və beynəlxalq konfranslarda və elmi məcmuələrdə (çap olunan 14 məqalə və tezlərdə) əks olunmuşdur.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Dissertasiya işi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Hind-Avropa dilləri şöbəsində yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi qeyd olunmaqla dissertasiyanın işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya işi giriş, 2 fəsil, nəticə, istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı və əlavələrdən ibarətdir. Dissertasiyanın Giriş hissəsi 5 səhifə, 8724 işarə, I fəsil 58 səhifə, 108227 işarə, II fəsil 63 səhifə, 113492 işarə, Nəticə 3 səhifə, 4498 işarədir. Dissertasiyanın ümumi həcmi istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı istisna olmaqla 234 941 işarədir.

TƏDQIQATIN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiyanın **Giriş** hissəsində dissertasiya mövzusunun aktuallığı əsaslandırılır, tədqiqatın obyektı və predmeti, məqsəd və vəzifələri haqqında məlumat verilir, elmi yeniliyi, nəzəri və təcrübi əhəmiyyəti göstərilir, müdafiəyə təqdim edilən müddəalar açıqlanılır, işin metodları, aprobasiyası və quruluşundan bəhs edilir.

Dissertasiyanın **“Rəsmi-ışgüzar üslubun formalaşma tarixi və ümumi nəzəri məsələləri”** adlanan I fəslində rəsmi-ışgüzar üslubun yaranması, formalaşması, sənədlərin dili, tərtib edilmə qaydaları, üslubun norması, yarımüslubları, janrları, funksiyaları və s. məsələlərə diqqət yetirilir.

1-ci yarımfəsildə ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubunun formalaşma tarixi araşdırılır. Qeyd edilir ki, sənədləşmənin tarixi neçə yüzilliklər əvvələ söykənir. A.A.Putin qədim ingilis dilinin üslubi laylarında rəsmi-ışgüzar üslubun artıq mövcud olduğunu qeyd edir¹. Qədim ingilis dövründə işgüzar sənədlərin yalnız ayrı-ayrı janrları mövcud idi: qanun, xartiya, vəsiyyətnamə. T.V.Uskova öz tədqiqatında göstərir ki, müasir ingilis dilində işlənən bir sıra hüquqi terminlər hələ VII əsrə aid yazılı abidələrdə əks olunmuşdur: *“bequeath (vəsiyyət etmək), goods (əmtəələr), guilt (təqsir), land (torpaq), manslaughter (qəsdən edilməyən qətl) və s.”*²

Anqlosakson dövründə ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubunun yazılı formasında sabit qaydalar hələ nəzərə çarpmırdı, janrların tərtibində çoxlu sayda variantlıq müşahidə edilirdi³. Erkən mətnlərdə estetik, “magik”, məlumatlandırma, nizamlama və s. funksiyalar cəmləşirdi. Sonrakı dövrlərdə mətnlər öz funksiyalarına görə tədricən

---

¹ Путин, А.А. О тропах устойчивых словесных комплексов английского языка древнего периода / Структура лингвостилистики и ее основные категории. Межвуз. сб. науч. тр. – Пермь, – 1983. – с.53.

² Ускова, Т.В. Когнитивно-дискурсивные особенности англоязычной юридической терминологии: / автореферат дис. кандидата филологических наук / – Москва, 2008. – с.12.

³ Маловичко, М.Г. Становление и развитие функционального стиля официально-деловой документации в английском языке: прагматические, семантические, структурные аспекты: / дис. кандидата филологических наук / – С.-П., 2002. – с.144.

fərqlənməyə başlayırlar. Sənədli janrlarda bədii üsluba məxsus müəyyən əlamətlər işlənirdi: “magik” funksiyanı yerinə yetirən nitq formulaları (məsələn, *in pursuance of* – icrasına uyğun olaraq, *with respect to* – hörmətlə), paralel konstruksiyalar. Erkən hüquq mətnləri magik ovsunlardan ibarət idi. Bu da qanunvericilik səlahiyyətini icra edən kahinlərə mətnləri yadda saxlamağa imkan verirdi. Alliterasiya poetik səciyyəli məlumatlarda və kiminsə xeyrinə deyilən müsbət xüsusiyyətlərdə işlənirdi: *mild and merciful*. A.A.Putin alliterasiyaya bu misalları gətirir: *habban ond healdan – to have and to hold* – malik olmaq və saxlamaq (bu sabit söz birləşməsi sırf rəsmi-işgüzar üsluba xasdır və hal-hazırda da işlənəməkdədir); *lastas lecgan* – getmək, yerimək (hərf. *iz qoymaq*); *worda ond worca – in word and work* – sözdə və işdə (əməldə)⁴.

Rəsmi-işgüzar üslubun formalaşması və inkişafı ingilis dilinin orta və yeni dövrlərinə təsadüf edir. Orta ingilis dövründə işgüzar sənədləşmə janrların sayını artırır, yeni ingilis dövründə isə onların tərtib qaydaları yaranır. Britaniyanın normanlıların hakimiyyətinə keçdiyi dövrdə (XI-XIV əsrlər), yəni orta ingilis dövründə həm fransız dilindən, həm də fransız dilinin vasitəsilə latın və yunan dillərindən minlərlə söz ingilis dilinə daxil olur: *attaché, embargo, courtoisie, detente, nuncio, ukase* və s.

Yeni ingilis mərhələsində üslubun əsas xüsusiyyətləri formalaşır: məlumatın ümumiləşməsi və eyni zamanda onun artıqlığı, nominativlik, hadisələr arasında məntiqi əlaqələrin maksimal dərəcədə ifadə olunması nəticəsində sintaksisdə tabeli mürəkkəb cümlələrin üstünlük təşkil etməsinə gətirib çıxarmışdır⁵.

“XV əsrə qədər struktur vahid qismində mürəkkəb cümlələr, XV əsrdən başlayaraq isə fəvqəlfraza birləşmələri – mikrotekstlər

---

⁴ Путин, А.А. О тропях устойчивых словесных комплексов английского языка древнего периода // Структура лингвостилистики и ее основные категории. Межвуз. сб. науч. тр. – Пермь, – 1983. – с.55.

⁵ Маловичко, М.Г. Становление и развитие функционального стиля официально-деловой документации в английском языке: прагматические, семантические, структурные аспекты: / дис. кандидата филологических наук/ – С.-П., 2002. – с.145.

yarandır, bunlar da öz formalarına görə həm mürəkkəb cümlə, həm də bir neçə mürəkkəb cümlə və ya sadə cümləyə uyğun gələ bilər”⁶.

İ.M.Tsipina belə qənaətə gəlir ki, “diplomatiya və xarici siyasət” (*diplomacy and foreign policy*) semantik sahəsi XIV-XVI, XVIII, XIX və XX əsrlərdə daha çox zənginləşmişdi⁷.

Fikrimizcə, diplomatiya və siyasət daim inkişafda olan və dəyişikliyə məruz qalan sahə olduğu üçün həmin sahənin leksikası daim inkişaf edir və zənginləşir. İnkişafda olduğuna bu sözlər sübutdur: “*Internet diplomacy, online diplomacy, cyber diplomacy, digital diplomacy, e-diplomacy, e-diplomat, electronic diplomacy, virtual diplomacy, e-international relations, public diplomacy 2.0, e-policy, foreign policy online*”⁸. Bu sözlər lüğətlərdə yetərincə əks olunmayıb. Təbii ki, ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubu uzun inkişaf yolu keçsə də, hələ də inkişafdadır. Bu həm linqvistik, həm də ekstralingvistik amillərlə şərtlənir. Linqvistik amil odur ki, dil daim inkişafdadır, bu inkişaf olmasa dil istifadədən çıxar, ekstralingvistik amil isə cəmiyyətlə bağlı olduğundan, burada baş verən dəyişikliklər dildə də öz əksini tapır.

2-ci yarımfasildə ingilis dilinin rəsmi-ışgüzar üslubunun tədqiqi məsələləri nəzərdən keçirilir. İngilis dilinin funksional üslublarının tədqiqində İ.R.Qalperinin tədqiqatları etibarlı mənbə sayıla bilər⁹. A.N.Moroxovski, O.P.Vorobyova, N.İ.Lixoşerst və Z.V.Timoşenko haqlı olaraq qeyd edirlər ki, praktikada üslubların qarışığı ilə rastlaşırıq¹⁰. A.N.Moroxovski və həmmüəlliflər müəyyən üsluba aid

---

⁶ Маловичко, М.Г. Становление и развитие функционального стиля официально-деловой документации в английском языке: прагматические, семантические, структурные аспекты: / дис. кандидата филологических наук/ – С.-П., 2002. – с.179.

⁷ Цыпина, И.М. Сопоставительный анализ семантического поля «дипломатия и внешняя политика» в английском и русском языках: / автореферат дис. кандидата филологических наук/ – Москва, 2013. – с.10.

⁸ Цыпина, И.М. Сопоставительный анализ семантического поля «дипломатия и внешняя политика» в английском и русском языках: / автореферат дис. кандидата филологических наук/ – Москва, 2013. – с.11-12.

⁹ Гальперин, И.Р. Очерки по стилистике английского языка. – Москва, – 1958; Galperin, İ.P. Stylistics.– Moscow: Higher school, – 1977.– 332 p.

¹⁰ Мороховский, А.Н., Воробьева,О.П., Лихошерст,Н.И., Тимошенко,З.В. Стилистика английского языка. – Киев, – 1984.

mətnləri janlara bölürlər. İ.V.Arnoldun “*Stylistics of modern English*”¹¹ əsərində rəsmi üslub nəzərə alınmır. *Heç bir təsnifat tam, universal, yararlı (uyğun) ola bilməz.* Rəsmi-ışgüzar üslubda qaydalara daha çox riayət edilir, nizaməsalma dərəcəsi elmi və ya publisistik üsluba nisbətən rəsmi formal üslubda daha yüksəkdir.

İ.S.Volskaya tədqiq olunan üslubun 2 növünü: güclü və zəif növlərini fərqləndirir. Bölgüdə rəsmi-ışgüzar üslubun güclü növünə qanunları, zəif növünə isə digər işgüzar sənədləri aid edir. “Güclü” hesab olunan rəsmi üslub tədqiqatçı tərəfindən invariant olaraq yəni əsas, fundamental sistem hesab edilir¹².

M.N.Kojina qiymətləndirmənin iki növünə – verilmiş kontekstdə linqvistik və funksional qiymətləndirməyə diqqət çəkmişdir¹³. Məsələn, “*herein after referred to*” (“bundan sonra adlandırılacaq”) kimi bir ifadə kontekstdən çıxarıldıqda belə linqvistik dəyərə malikdir. Çünki bu söz birləşməsi rəsmi-ışgüzar üsluba xas sabit leksik vahid hesab olunur. Bunun əksinə, köməkçi feilin (“shall”) müstəqil feili ilə birləşməsi müqavilə mətnində funksional dəyər daşıyır.

3-cü yarımfasildə rəsmi-ışgüzar üslub sosial-hüquqi münasibətlərin tənzimləndiyi qanunların və rəsmi sənədlərin dili kimi nəzərdən keçirilir. “*Sənədləşmə dövlətin diplomatik, qanunvericilik, idarəçilik, iqtisadi-siyasi və sosial fəaliyyətini əhatə edir. Dövlətlərarası və dövlətdaxili münasibətlər məhz sənədlərlə rəsmiləşdirilir və tənzimlənilir. Sənədlər mühüm hüquqi məzmunla malik olmaqla yanaşı, eyni zamanda tarixi əhəmiyyət daşıyır*”¹⁴.

Sənəd insanların hərəkətlərini idarə edən və hüquqi əhəmiyyət daşıyan bir mətnidir. *Sənədlərin məqsədi* iki tərəf arasında razılığa nail olmaq; razılıqda iki tərəfi bağlayan şərtlər və öhdəçiliyi bəyan

---

¹¹ Арнольд, И.В. Стилистика современного английского языка: Стилистика декодирования. – Москва: Просвещение, – 1990. – 295 с.

¹² Вольская, И.С. Дифференциальные признаки официально-делового стиля речи на синтаксическом уровне: /Автореферат дисс. кандидата филологических наук/ – Москва, 1966. – с. 12.

¹³ Кожина, М.Н. О речевой системности научного стиля сравнительно с некоторыми другими. – Пермь: ПГУ, – 1972. – с.120.

¹⁴ Mustafayeva, M.M. Azərbaycanca rəsmi-ışgüzar üslub və sənədləşmə tarixindən // Bakı Slavyan Universitetinin Elmi əsərləri. Dil və ədəbiyyat seriyası, – 2013. №1, – s.173.

etməkdir. Lüğətlərdə “*document*” sözü (*sənəd*) “sübutu təchiz edən əşya, davranış, yazı və ya tarixi yazı” kimi mənalandırılır. Məsələn, Oksford lüğətində: “**Document** – noun, verb. 1. An official paper or book that gives information about sth., or that can be used as evidence or proof of sth. (nəyinsə haqqında informasiyanı verən rəsmi kağız və ya kitab, ondan dəlil və ya nəyinsə sübutu kimi istifadə edilə bilər): **legal documents; travel documents**”¹⁵. Aydın ki, bir üslubiyyət üçün bu çox geniş anlamdır. Burada isə dar mənada verilə bilər: *rəsmi yazılı sübut* (sübut, dəlil, ifadə). Mətn bir neçə sübutun (*evidence*) rəsmi təsdiqlənməsinə xidmət edir. Sənədlərin müxtəlif növü var: qəbzələr və kommərsiya hesabları, vergi sənədləri, dövlət işlərinin qanun aktları, protokollar, diplomatların etimadnamə qeydləri və s. Hər növün özünün spesifik xüsusiyyətləri vardır. Onların ümumi xüsusiyyəti isə hazır ifadələrin istifadəsi, klişələrdir. Standartlaşdırma və unifikasiya prosesi işgüzar sənədlərin bütün dil səviyyələrini əhatə edir: morfoloji, leksik, sintaktik və mətn quruluşunu; bununla belə rəsmi-işgüzar üslubun özünəməxsusluğunu təyin edir. Sənədlərin unifikasiyası istənilən situasiyanı mətn şəklində qəlibləşdirməyə imkan verir. Məsələn, müqavilə mətninin klişe hissələri kimi tərəflərin təqdim olunması, müzakirələrin mövzusu, hesablaşmaların ardıcılığı, tərəflərin vəzifə və hüquqları, müqavilənin qüvvədə olan müddəti çıxış edir.

Yarımslub çərçivəsində funksional, kompozisiya və linqvistik aspektlərdə bir-birindən fərqlənən *variantlar* seçilir. Məsələn, hüquqi yarımslubun əsas mətn növləri əmr (itthamnamə, məhkəmə hökmü, məhkəmə qərarı, həbs etmə və ya axtarış barədə qərar/qətnamə), xahiş (kassasiya şikayəti, kassasiya etirazı, iltizamnamə, iltizam, öhdəçilik, iddia ərizəsi) və məlumatlandırmadır (prosessual aktlar, protokollar).

Məntiqilik, rəsmilik, qeyri-emosionallıq və dəqiqlik kimi xüsusiyyətləri bütövlükdə rəsmi-işgüzar üsluba aid etmək olar.

4-cü yarımfəsildə üslub və norma məsələləri təhlil olunur. Dilçilik terminlərinin sorğu lüğətində üslub belə müəyyənləşdirilir: “Üslub – 1. Ünsiyyət məqsədi ilə əlaqədar dil vasitələrini seçmə,

---

¹⁵ Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. / Eighth edition, editor: Joanna Turnbull, – Oxford University Press, – 2010. – p. 447.

seçmə vahidləri əlaqələndirib birləşdirmə baxımından səciyyəli olan dil növü¹⁶. Rəsmi-işgüzar üsluba aid leksika öz funksional-üslubi çaları ilə fərqlənir: məsələn, *recipient* “qəbul edən”, *beyond the jurisdiction of* “yurisdiksiyadan kənar, tabe olmayan”, *undersigned* “imzalayanlar”, *damages* “zərərin əvəzini vermə/ödəmə”, *to lodge a complaint against* “qarşı şikayət vermək”, *prosecution* “məhkəmə təqibi/ alınan pul”, *revealing* “aşkarlama”, *higher* “yuxarıdakılar” və s. Lakin bu sözlər digər üslubi çalarlı mətnlərdə (publisistik və ya danışiq üslubunda) işləndiyi halda dəftərxana sözləri deyilir.

Rəsmi-işgüzar sənədlərin dili, bir tərəfdən, elmi üsluba yaxındır, çünki hər iki üslubun kommunikativ nəticəsi kimi adresatın biliklərində dəyişiklik baş verir, hər iki üslub *intellectual communicative* (əqli ünsiyyət) funksiyasını yerinə yetirən üslub növünə aiddir, yəni xəbər vermə, məlumatlandırma üslubuna¹⁷. Məlumatın ötürülməsində dəqiqlik və birmənalılıq; klişelərdən geniş istifadə kimi xüsusiyyətlər də hər iki üslubu birləşdirir. Digər tərəfdən isə, bu üslub publisistik üsluba yaxındır, çünki hər iki üslub mətnlərinin təsiri nəticəsi adresatın fəaliyyətində özünü göstərir¹⁸.

Norma sistemin təklif etdiyi variantların yalnız bir hissəsinin istifadə edilməsidir. Üslubi norma dedikdə üslubi fərqlərə aid olan norma, xüsusiyyətlər nəzərdə tutulur. Məsələn, rəsmi-işgüzar üslubda ifadənin qurulması mütləq bütün üslubi qaydalara riayət olunmasını tələb edir. Rəsmi-işgüzar üslub üçün aşağıdakı xüsusiyyətlər xarakterikdir: “1. *Məsələnin aydın və qısa izahı*; 2. *Artıq, lazımsız ifadələrin işlədilməməsi*”¹⁹; 3. Üslubun çox az dərəcədə fərdiləşdirilməsi. Kargüzarlıq ştamplarının işlənməsi fikrin qısa və

---

¹⁶ Adilov, M.İ., Verdiyeva, Z.N., Ağayeva, F.M. İzahlı dilçilik terminləri. – Bakı: Maarif, – 1989. – s.297.

¹⁷ Fataliyeva, S. Stylistics of the English Language (Dərs vəsaiti). – Bakı: Mütərcim, – 2011. – s.26.; Арнольд, И.В. Стилистика современного английского языка: Стилистика декодирования. – Москва: Просвещение, – 1990. – 300 с.

¹⁸ Баталова, Т.М. Виды и средства коммуникации в стилевом расслоении литературного языка. // Прагматика и стилистика. Сб. науч. тр. – Москва: МГПИИЯ им. Мориса Тореза, – 1985. вып. 245, – с.180.

¹⁹ Ağakışiyeva, Ş.M. Ədəbi dil normaları və üslublar: /filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dis./ – Bakı: AMEA, Dilçilik İnst-tu, 2008. – s.118.

dəqiq şəkildə ifadəsinə kömək edir: *Self-Drive Hire Agreement of a Motor-Car* – Minik avtomobillərinin icarəyə verilməsi haqqında saziş; *Guarantee for the Performance of the Contract* – Müqavilənin həyata keçirilməsinin zəmanət öhdəlikləri; *Delivery Verification* – Çatdırılmanın təsdiqi. Beynəlxalq terminlərin bu üslubun leksik normasına çevrilməsi ona bütün dünya ədəbi dilləri üçün standartlaşdırılmış funksional üslub səciyyəsinə qazandırır.

5-ci yarımfəsil “Rəsmi-işgüzar üslubun əsas janrları və funksiyaları” adlanır. Tədqiqatçılar rəsmi-işgüzar üslubun daxilindəki yarımüslublərin təsnifatını müxtəlif şəkildə təqdim edirlər. Rəsmi-işgüzar üslub daxilində əsasən qanunverici, hüquqi, inzibati və diplomatik yarımüslublər qeyd olunur. Bu bölgü dövlət hakimiyyətinin qanunvericilik, ədliyyə və idarəçilik sahələrinə bölünməsi ilə əlaqədardır. Bu amili əsas tutaraq dissertasiya işində məhz qanunverici, hüquqi, inzibati və diplomatik yarımüslublər qeyd olunur. İ.R.Qalperin rəsmi sənəd üslubunun aşağıdakı yarımüslublərini fərqləndirir²⁰: 1. The language of business documents (İşgüzar sənədlərin dili); 2. The language of legal documents (Hüquqi (qanunverici) sənədlərin dili); 3. The language of diplomacy (Diplomatiyanın dili); 4. The language of military documents (Hərbi sənədlərin dili).

Bu təsnifatda hərbi sənədlər ayrıca yarımüslub kimi qeyd olunub. İ.R.Qalperinin təsnifatı ilə S. Fətəliyeva²¹ və A. Hacıyeva²² da razılaşıır. Digər alimlər hərbi sənədləri qanunverici, biznes sənədlərini isə inzibati yarımüsluba daxil edirlər. M.Qayıbova və L.Cəfərova rəsmi-işgüzar üslubda cəmi üç yarımüslubu fərqləndirirlər: *military* (hərbi), *diplomatic* (diplomatik), *commercial* (ticarət)²³. Göründüyü kimi, rəsmi-işgüzar üslubun nüvəsini təşkil edən qanunverici və ya hüquqi yarımüslub ayrıca təqdim olunmur. Fikrimizcə, belə bölgü rəsmi-işgüzar üslubu tam açıqlamır.

Üslubun funksiyası müəyyən ünsiyyət sahəsinin ümumiləşdirilmiş məqsədini ifadə edən mücərrəd kateqoriyadır.

²⁰ Galperin, İ.P. Stylistics. – Moscow: Higher school, – 1977. – p.312.

²¹ Fətəliyeva, S. Stylistics of the English Language (Dərs vəsaiti). – Bakı: Mütərcim, – 2011.– s. 38.

²² Hacıyeva, A.K. English stylistics. – Bakı: “Elm və təhsil”, – 2015.– p.126.

²³ Qayıbova, M.T., Cəfərova, L.M. Stylistics of the English Language. – Bakı: Azərneşr, – 2007.– s. 77.

I.V.Arnolda görə, üslub 2 *funksiya – intellektual kommunikativ* (intellectual communicative, yəni xəbər vermə, məlumatlandırma funksiyası; üslubun kommunikativ nəticəsi kimi adresatın biliklərində dəyişiklik baş verir) və *praqmatik* funksiyanı (pragmatic) – yerinə yetirir: bu üslub mətnlərinin təsiri nəticəsi adresatın fəaliyyətində özünü göstərir²⁴. Qanunverici, hüquqi, inzibati və diplomatik sahələrdə üç fəaliyyət növü qeyd olunur: direktiv, inzibati və məlumatlandırma (əsasən təsdiqetmə//təqdimat formasında). Məhz buna görə, qeyd olunan yarımüslub mətnlərini üç qrupa ayırmaq mümkündür: əmr//sərəncam, ərizə və təqdimat.

Janr bölgüsü formal cəhətdən sənədlərin başlıqlarında əks olunur (əmr, qərar, müqavilə, fərman, qanun, qətnamə, nizamnamə, ultimatum, bəyanat və s.). Rəsmi-işgüzar üslubun janrlarını və onların funksiyalarını aşağıdakı kimi təqdim etmək olar:

Qanunverici yarımüslub. Yazılı formada əsas funksiyası direktiv, şifahi formada əsas funksiyası direktiv və məlumatlandırmadır. Yazılı formalı əmredici mətnlərinin əsas növləri: *əmr, sərəncam, fərman, qərar, normativ aktlar, qətnamə*; qeyri-əsas növləri: *təlimat, göstəriş, izahat məktubu, məsləhət, maddələr üzrə kommentari (izah, şərh)*. Məsələn: “*A proprietor has the rights of possession, using and disposal of estate within the limits of legislation*” (Sahibkar qanunvericilik çərçivəsində əmlak üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam vermək hüquqlarına malikdir). Şifahi formalı direktiv mətnlərin əsas növləri: *parlament nitqi, parlament müzakirələri* və s.

Hüquqi yarımüslub. Yazılı formada əsas funksiyası direktiv, inzibati və məlumatlandırma, şifahi formada əsas funksiyası inzibati və məlumatlandırmadır. Yazılı formalı direktiv mətnlərin əsas növləri: *itthamnamə, məhkəmə hökmü, məhkəmə qərarı, həbsətmə və ya axtarış barədə qərar/qətnamə*. Yazılı formalı inzibati mətnlərin əsas növləri: *kassasiya şikayəti, kassasiya etirazı, iltizamnamə, iltizam, öhdəçilik, iddia ərizəsi*. Yazılı formalı məlumatlandırıcı mətnlərin əsas növləri: *prosessual aktlar, protokollar*.

---

²⁴ Fətaliyeva, S. Stylistics of the English Language. – Bakı: Mütərcim, – 2011. – s. 26.

Rəsmi hüquqi sənəd janrlarında şəxssizlik, obyektivlik və qərəzsizlik səciyyəvi xüsusiyyətlər kimi çıxış edir²⁵. Hüquqi sənəd olan *Konstitusiyanın* dili əlavə məna çalarlarından azad, quru və qərəzsizdir; şərhli dəqiq, aydın və məntiqlidir, üslubunda şəxssiz ifadələr, feili isim, sadə və mürəkkəb terminlərin işlənməsinə meyil var; saylar, bir qayda olaraq, sözlərlə ifadə olunur. Məlumatın göstəriş səciyyəsi modal mənalı feili tərkiblərlə ifadə olunur. Məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Konstitusiyasından aşağıdakı nümunə diqqət yetirək: The executive power *shall be vested* in a President of the United States of America (Article II, section I).

Məhkəmə nitqləri və məhkəmə xronikası janrları hüquqi yarımüslub və publisistik üslub arasında orta mövqə tutur. Məhkəmə ictimai çıxışında əsasən *təsiredici və fatik funksiyalar* reallaşır, çünki prokuror və vəkil öz çıxışları ilə hakim və münsiflər heyətinin fikrinə təsir etməyə çalışırlar.

İnzibati yarımüslub. Yazılı və şifahi formada əsas funksiyası direktiv, inzibati-təşkilati və məlumatlandırmadır. Yazılı formalı direktiv mətnlərin əsas növləri: *təşkilati sənədlər (təsis müqaviləsi, nizamnamə, vəzifəyə görə təlimat, ştat cədvəli); idarənin təşkilati sənədləri (əmr, sərəncam və qərarlar).* Yazılı formalı inzibati mətnlərin əsas növləri: *müştərək ərizə, şəxsi ərizə, izahat və rəqəsi/izahnamə, zamanət məktubu, xidməti məktub, xahiş səciyyəli faks və teleqramlar, tələbnamə, vəsiyyətnamə, iddia formasında kommertiya məktubları.* Yazılı formalı məlumatlandırma mətnlərinin əsas növləri: *təşkilatın maliyyə-mühasibat sənədləri (orderlər, yəni müəyyən əməliyyat aparmaq və ya bir şey almaq üçün yazılı əmr, sənəd; hesabat, qəbz, hesablar, reyestr, siyahı, smeta, təqvim planları, maddi sərəvətlərin qeydiyyat kartı) və s.* İşgüzar sənədin hissələri aşağıdakılardır: *başlıq, tarix, ad və ünvan, salamlaşma, istinad, giriş, əsas hissə, yekun hissə, möhür və imza, əlavələr.*

Şifahi formalı direktiv mətnlərin əsas növləri: şəxsən ötürülən sərəncam (və ya vasitəli, məs. telefonla). Şifahi formalı inzibati-təşkilati mətnlərin əsas növləri: təqdimat nitqi, auksion, çıxışlar və

---

²⁵ Самедова, И.А. Функционально-стилистический анализ текстов резолюций по Нагорному Карабаху в англоязычных материалах: / дис. кандидата филологических наук / – Баку: АУЯ, – 2012. – с.15.

təkliflər. Şifahi formalı məlumatlandırma mətnlərinin əsas növləri: kommersiya danışıqları, qəbul və təqdimatlarda olan çıxışlar, icaslarda olan məruzə və nitqlər, mübahisə və müzakirələr.

Diplomatik yarımüslub. Yazılı formada əsas funksiyası direktiv və inzibati, şifahi formada əsas funksiyası məlumatlandırmadır.

Yazılı formalı direktiv mətnlərinin əsas növləri: müqavilə, saziş, konvensiya (beynəlxalq saziş, bağlaşma, müqavilə), pakt (beynəlxalq müşahidə, müqavilə), deklarasiya (bəyannamə), protokollar, ultimatum (son və qəti tələb), nota (bir hökumətin başqa hökumətə diplomatik müraciəti). Şifahi formalı məlumatlandırma mətnlərinin əsas növləri: birgə bəyanat, kommünike (rəsmi məlumat), birgə kommünike, memorandum (hökumətin müəyyən məsələyə dair fikrini ifadə edən diplomatik sənəd), etimadnamə, gündəlik qeydlər, diplomatik danışıqların qeydləri, parlament çıxışları və s. Dissertasiya işində diplomatik yarımüslubun şifahi formalarından biri olan parlament çıxışı təhlil edilir.

“Rəsmi-işgüzar sənədlərin dilinin leksik-qrammatik xüsusiyyətləri” adlı II fəsildə üslubun leksik-semantik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri araşdırılır. 1-ci yarım fəsildə məcazi sözlər, alınma sözlər, terminlər, ixtisarlar, sinonimlər, antonimlər və ekspressiv çalarlı sözlərin leksik-semantik xüsusiyyətləri nəzərdən keçirilir.

Rəsmi-işgüzar üslubda ümumişlək və məhdud sahədə işlənən sözlər (terminlər, peşə-sənət sözləri) işlənir. Rəsmi dildə danışıq üslubuna aid və ya məcazi sözlərin işlənməsi onun müəyyən dərəcədə emosional-ekspressiv olduğuna işarə edir: metafora: *lame duck* (hər fən “axsaq ördək” – parlamentə və ya konqressə yenidən seçilməmiş üzv) “an elected official who has not been re-elected but who continues to serve until his present term of office expires”. Metonimiya: *bench* (hər fən: skamya; məhkəmədə hakimnin yeri) – məhkəmə üzvlərinin tərkibi; *bench warrant* – məhkəmənin sərəncamı, məhkəməyə çağırış vərəqəsi; *bench trial* – münsiflər heyətinin iştirakı olmadan hakimlər tərəfindən keçirilən məhkəmə prosesi. Lakin rəsmi-işgüzar üslubda işlənən metaforalar “silinmiş”/“ölü” metaforlardır. *Danışıq sözləri* termin kimi çıxış edə bilər: *slander* (böhtan), *finding* (məhkəmə qərarı), *begging* (dilənçilik), *squandering* (hərbi sahədə: israfçılıq, boş yerə xərcləmə, sərfetmə).

Rəsmi-işgüzar üslubda sözlər emosionallığını itirir: *to have the honour, to be pleased, yours sincerely* və s. Rəsmi-işgüzar üslubda neytral səciyyəli frazeologizmlər işlənir: *be significant* (əhəmiyyət kəsb etmək), *be of importance* (rol oynamaq), *occupy a post* (vəzifə tutmaq), *sphere of application* (istifadə sahəsi), *to cause damage* (ziyan vermək), *whereabouts* (olduğu yer) və s. Hər bir yarımüslub digər yarımüslublalarının müvafiq ifadələrindən fərqli olan öz xüsusi termin və ifadələrinə də malikdir.

Rəsmi-işgüzar şamp və ya şablon sənəddə tez-tez təkrarlanan, vəziyyəti və ya geniş yayılmış anlayışları nəzərdən keçirməyə kömək edən leksik-frazeoloji vahiddir. Məsələn: *during the report period* (məlumat dövrü ərzində); *solution of the problem* (məsələnin həlli), *to maintain* (“təmir etmək” mənasında; “repair” sözünün əvəzinə); *we beg to inform you, on behalf of, provided that, with a view to, to expire*. Ştamlara inzibati yarımüslubun rəsmi sənədlərində işlənən söz və söz birləşmələrini də aid etmək olar: *appropriate* (müvafiq), *proper* (lazımı), *foregoing* (yuxarıda göstərilən), *undersigned* (aşağıda imza edənlər), *non-execution* (icra etməmə), *warrantor* (zamin), *to assure possession of equal rights* (bərabər hüquqlarla təmin etmək).

Bəzi sabit söz birləşmə-terminlərində sözlərin sinonimlərlə əvəz olunması mümkündür. Məsələn: *to extend credit* və *to give credit* – kredit vermək. Lakin birinci halda (*to extend credit*) rəsmi-işgüzar üslub qorunur; ikinci halda (*to give credit*) söz birləşməsinin üslubu dəyişir: o, ümumədəbi səciyyəyə daşımağa başlayır.

Feillə müqayisədə feildən əmələ gələn isimlərin işlənməsi rəsmi-işgüzar üslub üçün daha səciyyəlidir: *add* sözünün əvəzinə *put additions*, *entrust* sözünün əvəzinə *a give a commission*, *respond* sözünün əvəzinə *a bring the responsibility*, *decide* sözünün əvəzinə *a make a decision*, *amplify* sözünün əvəzinə *a bring amplifications*.

Rəsmi-işgüzar üslubda nisbi və tam sinonimləri qeyd etmək olar. Tam sinonimlər: hüquq terminologiyasında *border - frontier* (sərhəd); *individual - person* (şəxs); *to own - to possess* (malik olmaq, sahib olmaq). Nisbi sinonimlər: *deposit* (bankda olan əmanət) və *investment* (kapital qoyuluşu); *catastrophe* (fəlakət) – *accident* (bədbəxt hadisə); *crash* (avtomobil qəzası) – *wreck* (dəmiryolunda və

dənizdə qəza); *clients* (müşətilər) – *customers* (alıcılar); *reason* (səbəb, əsas) – *motive* (əsas, meyil və s.).

İşgüzar məktublarda bəzi ifadələrin yerinə digərlərinin işlənməsi tövsiyə olunur ²⁶:

tövsiyə olunanlar

advise, inform

along these lines

all right, ok

start, begin

thanks, thank you

tövsiyə olunmayanlar

say, tell, let us know

like, similar to

acceptable, satisfactory

commence

I am (very) grateful to you və s.

Diplomatik sahəyə aid leksikanı İ.M.Sıpina və Ə.M.Mehdiyev²⁷ geniş tədqiq etmişlər. Ə.M.Mehdiyev diplomatik leksikanı iki böyük qrupa: terminlərə və peşə sözlərinə ayırır. Terminlər daxilində beynəlxalq hüquq və beynəlxalq münasibətlərə aid söz və söz birləşmələri; beynəlxalq abbreviatura qeyd olunur. Peşə sözlərinə darmənalı peşə söz və söz birləşmələri və yalnız bu sahədə işlənən abbreviaturalar aiddir²⁸. Bundan başqa alınma sözlər də qeyd edilir: *Diplomatic mission, diplomatic representation, diplomatic correspondence, diplomatic mail, diplomatic courier, diplomatic note* (fr.) və s.

2-ci yarımfəsildə “**Rəsmi-ışgüzar sənədlərinin morfoloji xüsusiyyətləri**” nitq hissələrinin işlənməsi və bəzi sözdüzəltmə üsulları baxımından təhlil edilir.

Qeyd edilir ki, rəsmi-ışgüzar üslubda daha çox feildən əmələ gələn isimlər işlənir. V.V.Çebotaryovanın araşdırmasına görə ingilis hərbi terminologiyası daha çox substantiv səciyyəyə daşıyır (80%-dən

²⁶ Красюк, Н.И., Красюк, В.В. Деловая переписка на английском языке. – Москва: Суфлёр, Ростов-на-Дону, Феникс, – 2013.– с.40; Swan Michael. Practical English Usage.– Oxford, University Press, third edition, – 2008.– p.294.

²⁷ Цыпина, И.М. Сопоставительный анализ семантического поля «дипломатия и внешняя политика» в английском и русском языках: /автореферат дис. кандидата филологических наук. /– Москва, 2013. – 25 с.; Мехтиев, А.М. Структурно-семантический анализ профессиональной лексики в разносистемных языках: /дис. ученой степени доктора философии по филологических наук/ – Баку, 2011.– 136 с.

²⁸ Мехтиев, А.М. Структурно-семантический анализ профессиональной лексики в разносистемных языках: / дис. ученой степени доктора философии по филологических наук/ – Баку, 2011. – с. 67.

artıq)²⁹. İ.A.Səmədovaya görə, qətnamə mətnlərində *isimlərin* işlənməsi mətnin bütövlüyünü, tematik sıralanmasını təmin edir³⁰. Qətnamə mətnlərində isimlərin aşağıdakı qrupları qeyd olunur: 1) *müərrəd isimlər – concern* (maraq, qayğı, narahatçılıq); *continuation* (davam, davametmə); *peace* (sülh); *security* (təhlükəsizlik); *hope* (ümid); burada verilən sözlər, əsasən, neytral və kitab sözləridir. 2) *Hadisə və proses bildirən isimlər – statement* (bəyanat); *deterioration* (pisləşmə); *escalation* (artma, gərginləşmə); *invasion* (istila, müdaxilətmə); *displacement* (yerdəyişmə) və s. Bunların arasında həm mənfi, həm müsbət qiymətləndirmə çalarlı sözlər var: *escalation, invasion, deterioration* (-); *cessation, withdrawal, negotiations* (+). 3) *Konkret isimlər – resolution* (qərar, qətnamə); *statement* (bəyanat); *letter* (məktub); *region, meeting, border* (sərhəd), *civilians* (vətəndaşlar). İ.A.Səmədova qeyd edir ki, “*qətnamə mətnlərində xüsusi şəxs adları işlənmir, məsələn, dövlət başçılarının adları. Bu ondan irəli gəlir ki, qətnamə müəyyən beynəlxalq təşkilat tərəfindən qəbul olunur*”³¹. Qətnamə mətnlərində *cerund, feili sifət və xəbər* mühüm hissəni təşkil edir³². İ.A.Səmədova qətnamə mətnlərinin konstataziya hissəsində başlanğıc sözləri üç qrupa bölür: feili sifət indiki zamanda; 2) sifət; 3) feili sifət keçmiş zamanda. Məsələn: feili sifət indiki zamanda – “***Reaffirming the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Azerbaijan and of all other States in the region...***”³³ (müstəqilliyini və ərazi bütövlüyünü bir daha təsdiq edərək...).

²⁹ Чеботарева, В.В. Английский военный термин в лингвистическом и социокультурном аспектах: / автореферат дис. кандидата филологических наук / – Москва, 2012. – с.10.

³⁰ Səmədova, İ.A. İngilisdilli materiallarda Dağlıq Qarabağla bağlı qətnamə mətnlərinin funksional-üslubi təhlili. /filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dis. avtoreferatı. / – Bakı: ADU, 2012. – s. 29-32.

³¹ Самедова, И.А. Функционально-стилистический анализ текстов резолюций по Нагорному Карабаху в англоязычных материалах: /дис. кандидата филологических наук / – Баку: АУЯ, 2012. – с.38.

³² Səmədova, İ.A. İngilisdilli materiallarda Dağlıq Qarabağla bağlı qətnamə mətnlərinin funksional-üslubi təhlili: /filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dis. avtoreferatı. / – Bakı: ADU, 2012. – s. 30.

³³ Resolution 874 (1993) adopted by the Security Council at its 3292nd meeting. 14 October 1993. UN Security Council. / www.mfa.gov.az/www.un.resolution.org.

Qətnamələrin qərar hissəsində həmcins xəbər və məsdər mühüm rol oynayır. Həmcins xəbər bütün hallarda xəbər formasının 3-cü şəxsin təkində olur: “*calls upon* (çağırır); *reiterates again* (yenidən təsdiq edir); *welcomes and recommends* (məmnunluqla salamlayır/alqışlayır və tövsiyə edir/məsləhət görür); *expresses* (ifadə edir)”³⁴. Qətnamə mətnlərində məsdər əsasən tamamlıq funksiyasında çıxış edir. Bu funksiya sayəsində qətnamənin ikinci hissəsində ardıcıl bəndlərin verilməsi mümkün olur. Qətnamələrdə *feillər bir sıra modal çalarları* ifadə edir – razılıq, xahiş, hökm, narazılıq, ümid və s.- *to support, to request, to condemn, to regret, to trust* və s.

Müqavilə və digər hüquqi sənədlərdə *shall* üçüncü şəxsi bildirən mübtəda ilə işlənir ki, öhdəlik və vəzifələrin aidliyini göstərsin: “*The hirer shall be responsible for maintenance of the vehicle*”³⁵. Adi danışıqda eyni fikirləri bildirmək üçün biz *will, must, should* kimi feillərdən istifadə edirik. Rəsmi üslubda birbaşa xahiş, təklif və ya dəvətin əvəzinə *would like* işlənir: “*We would like to invite you to give a talk to our members on June 14th*”.

Önlüklər, əsasən, klişe ifadələrində istifadə olunur. Rəsmi-ışgüzar üslubda ən çox işlənənlər bunlardır: *of, in, on, with, within, for, between* və s. *Önlüklər* isimlərə qoşularaq rəsmi-ışgüzar üslubun əlaməti kimi çıxış edir: *connection with indication* (göstəriş ilə əlaqədar olaraq), *in accordance with achieved agreement* (nail olunan razılışmaya müvafiq olaraq), *in accordance with financial help procedure* (maliyyə yardımı göstərilməsi proseduruna müvafiq olaraq), *take into account* (nəzərdə tutmaq), *bring to notice* (nəzərinə çatdırmaq), *to take note of* (qeyd etmək/diqqət yetirmək), *within the framework of* (... çərçivəsində) və s.

Danışıqda şərt bağlayıcılarından “*if*”, qanunvericilik mətnlərində isə “*provide that*” işlənir, bu da ünsiyyət rəsmiliyini təmin edir³⁶. M.Svanın fikrincə, rəsmi üslubda “*if*” buraxıla bilər və

³⁴ Səmədova, İ.A. İngilisdilli materiallarda Dağlıq Qarabağla bağlı qətnamə mətnlərinin funksional-üslubi təhlili: /filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dis. avtoreferatı. / – B.: ADU, 2012. – s.31.

³⁵ Swan, Michael. Practical English Usage. – Oxford, University Press, third edition, – 2008. – p.195.

³⁶ Маловичко, М.Г. Становление и развитие функционального стиля официально-деловой документации в английском языке: прагматические,

köməkçi feil mübtədadan əvvələ keçirilərək işlənir. Belə hallar daha çox “*were*”, “*had*”, “*should*” feillərində baş verir³⁷: *Were she* my daughter, ... (= If she were my daughter); *Had I* realised what you intended, ... (= If I had realised ...).

İngilis dilinin rəsmi-işgüzar sənədlərinin dilində morfoloji, sintaktik və leksik-semantik sözdüzəltmə üsulundan istifadə müşahidə edilir. Morfoloji sözdüzəltmə üsulu (affikslə sözün əmələ gəlməsi) ümumiyyətlə ingilis dili üçün xas olan bir növdür. Burada məhsuldar (məsələn: -ee: *appllee* – apelyasiya üzrə cavabdeh; -ship: *heirship* – varis statusu; *dealership* – sazişlər; razılaşmalar; sövdə; alver; -tion: *protection* – müdafiə; mühafizə; *federation* – federasiya; *constitution* – konstitusiya; *interrogation* – dindirmə və s. pozma; -ment: *punishment* (cəza); *enforcement* – icraya məcbur etmə; *government* – hökumət; *establishment* – qərar; qətnamə; -ance/-ence: *maintenance* – iddia; ərizə; *evidence* – sübut; dəlil; *offence* – hüquq pozuntusu; cinayət; -ize/-ise: *to criminalize* – təqsirləndirmək; ittiham etmək; *to casualize* – müvəqqəti iş yerinə keçirtmək; non-: *non-taxable* – vergi ödəmədən azad olan; *non-execution* – icra etməmə, əməl etməmə və s.) və qeyri-məhsuldar (məsələn, feillərdə *em-* ön affikslərinin istifadəsi: *embus*, *emplane* və s.) sözdüzəltmə növlərinə rast gəlinir. *a-* və *poli-* kimi morfemləri sözün əvvəlində işlənir: *apolitical*. Bu cür morfemlər “*dimer yuvaları*”nı əmələ gətirir³⁸. Sintaktik üsulda da qeyri-məhsuldar növlərə rast gəlinir: mürəkkəb sözlərin sonunda sifətlərin istifadəsi: *battlewise*, *seaworthy*, *infantry-heavy*, *trigger-happy*;

Leksik-semantik üsulla sözyaratma əsas mənanın daralması, genişlənməsi və metonimik köçürülməsi əsasında baş verir. Dissertasiyada bu üsulla əmələ gələn terminlər təhlil olunur, terminləşmə, determinləşmə və sadələşmə prosesləri nəzərdən

---

семантические, структурные аспекты: /дис. кандидата филологических наук/ – С.-П., 2002. – с.180; Swan Michael. Practical English Usage. – Oxford, University Press, third edition, – 2008. – p.240.

³⁷ Swan, Michael. Practical English Usage.– Oxford, University Press, third edition, – 2008. – p.238.

³⁸ Цыпина, И.М. Сопоставительный анализ семантического поля «дипломатия и внешняя политика» в английском и русском языках: /автореферат дис. кандидата филологических наук/ – Москва, 2013.– с.14.

keçirilir. Birhecalı kök sözlər olan terminlər *sadələşmə* nəticəsində əmələ gəlmişdir. Məsələn, *judge* sözü latın dilindəki *judicem* (*judex* sözünün yiyəlik halı; *jus* “hüquq”+ *dicus* “danışma”, “nitq”) mürəkkəb sözündən yaranmışdır³⁹.

İngilis hərbi terminlərində alınmaların sayı az olsa da, diplomatik və hüquq terminologiyasında işlənən və əsas anlayışları ifadə edən terminlərin əksəriyyəti alınma sözlərdir: *ambassador*, *agreement*, *consul* (diplomatik yarımüslub), *person* (şəxsiyyət); *frontier* (sərhəd); *to possess* (malik olmaq, sahib olmaq), *parliament* (fr.) – parlament, *justice* (fr.) - ədliyyə, ədalət məhkəməsi, *crime* (fr.) – cinayət, *corpus delicti* (lat.) - cinayət tərkibi; *alibi* (lat.) – alibi və s. (hüquqi və qanunverici yarımüslub).

3-cü yarımfasildə **“Rəsmi-işgüzar sənədlərin dilinin sintaktik xüsusiyyətləri”** söz birləşməsi, cümlə və mətn səviyyəsində araşdırılır.

İşgüzar ingilis dilində söz birləşmələrinin aşağıdakı qrupları işlənir: *ismi söz birləşmələri* (a) Court order, Landed price, preliminary investigation, the higher organs of power, tactical voting; b) *çoxtərkibli nominativ qruplar* (the timely execution of the obligations stipulated by the Contract); *feili söz birləşmələri* (to force down price, to rationalize price).

İngilis dilinin sabit söz birləşmələri daxilində önlüksüz və bağlayıcısız konstruksiyalara meyil var: *majority verdict*, *sick pay*, *constitutional rights*.

“Söz sırası, abzaslara üzvlənmə, aktual üzvlənmə, mətnin quruluşu və sintaktik əlaqələr rəsmi-işgüzar üslub mətnlərinin başlıca xüsusiyyətlərindən biri olan – informativliyi təmin edir”⁴⁰. Problemə münasibət bildirən akad. K.Abdullayev yazır: “... söz sırası özünü nəinki üslubi cəhətdən cümlənin lazımlı vasitəsi kimi

---

³⁹ Пыж, А.М. Функционально-прагматические и дискурсивные аспекты использования английской юридической терминологии: / автореферат дис. кандидата филологических наук/– Самара, Сам.гос. пед. ун-т, 2005. – с.11.

⁴⁰ Самедова, И.А. Функционально-стилистический анализ текстов резолюций по Нагорному Карабаху в англоязычных материалах: /дис. кандидата филологических наук/ – Баку: АУЯ, 2012.– с.71.

göstərir, eyni zamanda daha tam kommunikativliyə, daha tam informativliyə xidmət göstərən amil kimi də çıxış edir”⁴¹.

Sintaktik cəhətdən qətnamə sənədlərində, adətən, feili sifət və feili bağlama tərkibləri ilə mürəkkəbləşmiş cümlələrə üstünlük verilir. Məsələn, BMT Təhlükəsizlik Şurasının Dağlıq Qarabağla bağlı 874 Nöli qətnamə mətnində cəmi bir mübtəda var: *The Security Council*, bütün sənəddə bir dəfə işlənir, konstataasiya hissəsində birinci gəlir və bir daha təkrarlanmır. Daha sonra, konstataasiya hissəsində faktlar feili sifət (feili bağlama) ilə bəyan edilir: *Reaffirming, Having considered, Expressing its serious concern* və s. Qərar hissəsi isə feilin xəbər formasının üçüncü şəxsin tək halında işlənən həmcins xəbərlərdən təşkil olunur: *Calls upon, Requests* və s. Beləliklə, *mətnin quruluşu sənədin məntiqlik, aydınlıq və informativlik kimi üslubi xüsusiyyətlərini* reallaşdırır.

Mətn bir cümlədən ibarət olduğu üçün tema və rema eyni əhəmiyyətə malikdir. Mətnlərin belə forması diqqəti tək-cə birinci dərəcəli yox, həm də ikinci dərəcəli hissələrə cəmləşdirməyə kömək edir. Lakin mətn abzaslara üzvləndiyi üçün tema-rema münasibətləri müxtəlif şəkildə müəyyənləşir: konstataasiya hissəsində, qərar hissəsində və mətnin müxtəlif hissələrində. Aktual üzvlənmənin bu cür bölünməsi onunla izah olunur ki, qətnamə mətni bir sıra abzaslara üzvlənir və bu abzaslar mənə cəhətdən natamam, struktur cəhətdən isə tam, bütöv ola bilər.

Qərar hissəsində rema – “*Calls upon the parties concerned to make effective and permanent the cease-fire established as a result of the direct contacts undertaken with the assistance of the Government of the Russian Federation in support of the CSCE Minsk Group*” (Maraqlı tərəfləri ATƏT-in Minsk qrupuna dəstək məqsədilə Rusiya Federasiyası hökumətinin köməyi ilə həyata keçirilən birbaşa əlaqələr nəticəsində əldə edilən atəşkəsin effektiv və daimi dayandırılmasını təmin etməyə çağırır)⁴²; tema isə – *The Security Council*.

---

⁴¹Abdullayev, K.M. Azərbaycan dili sintaksisinin nəzəri problemləri. – Bakı: Maarif, – 1998. – s.99.

⁴² Səmədova, İ.A. İngilisdilli materiallarda Dağlıq Qarabağla bağlı qətnamə mətnlərinin funksional-üslubi təhlili: /filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dis. avtoreferat/ – Bakı: ADU, 2012. – s. 34-35.

Qətnamənin kompozisiya forması elə qurulub ki, onun sayəsində mətnin sintaktik cəhətdən böyük olması materialın dəqiq ifadəsinə və onun oxucu tərəfindən qavranılmasına mane olmur. Rəsmi-işgüzar üslublu mətnlərdə mürəkkəb cümlələr, feili sifət və feili bağlama tərkibləri, məsdər konstruksiyaları, ara sözlər və xüsusiləşmiş ifadələrin işlənməsi səciyyəvidir. Diplomatik yarımüslub janrı olan qətnamə mətnləri, adətən, bir cümlədən ibarət olur, lakin feili sifət və feili bağlama tərkibləri ilə, xəbər formasının 3-cü şəxsin təkində işlənən həmcins feillərlə mürəkkəbləşmiş olur.

Rəsmi-işgüzar üslub sənədlərində paralelizm geniş istifadə olunaraq sabitləşib. *Paralelizm* – bir sıra tərkib komponentlərdən ibarət, sintaktik oxşarlıq və məntiqi-məna birliyi ilə səciyyələnən semantik-struktur bütövdür⁴³. Paralelizmin tərkibində olan cümlələr eyni quruluşlu olur. “*Qətnamə mətnləri eyni struktur üzrə qurulur: indiki zamanda və anaforik mübtəda ilə*”⁴⁴. Məsələn, BMT Təhlükəsizlik Şurasının Dağlıq Qarabağla bağlı 874 Nöli qətnamə mətnində həmcins xəbərlər indiki zamanda işlənir: *Calls upon, Requests* və s. Bu xüsusiyyət nitqin təsvir növünü səciyyələndirir. Feil həmişə xəbər formasının 3-cü şəxsin təkində işlənir. Sintaktik paralelizm vasitəsilə bu və ya digər faktları sadalamaq daha asan olur və bu forma ilə ifadənin ayrı-ayrı hissələrinin eyni əhəmiyyətə malik olması göstərilir.

Dissertasiyanın *Nəticə* hissəsində tədqiqatdan əldə olunan yekun qənaətlər ümumiləşdirilir.

1. Rəsmi-işgüzar üsluba aid janr və sənədlər həmcins olmadığı üçün bir-birindən funksional üslub cəhətləri ilə fərqlənir. Rəsmi-işgüzar üslubun təsnifatı daha geniş aparılmalıdır və ayrıca tədqiqat tələb edir. Rəsmi-işgüzar üslub daxilində qanunverici, hüquqi, inzibati və diplomatik yarımüslubları fərqləndirmək olar.

2. Rəsmi-işgüzar sənədlərin dili, bir tərəfdən, elmi üsluba yaxındır, çünki hər iki üslubun kommunikativ nəticəsi kimi adresatın biliklərində dəyişiklik baş verir; digər tərəfdən, publisistik üsluba

---

⁴³ Самедова, И.А. Функционально-стилистический анализ текстов резолюций по Нагорному Карабаху в англоязычных материалах:/ дис. кандидата филологических наук. – Баку: АУЯ, 2012.– с.104.

⁴⁴Yenə orada, – s. 105.

yaxındır (məsələn, rəsmi çıxışlar və ya diplomatik yarımüslubuna aid parlament çıxışları; hüquq yarımüslubuna aid məhkəmə xronikası janrı), çünki hər iki üslub mətnlərinin təsirinin nəticəsi adresatın fəaliyyətində özünü göstərir.

3. Rəsmi-işgüzar, elmi və publisistik üslublar dilin kommunikativ funksiyasının ifadəsinə xidmət edir; rəsmi-işgüzar və elmi üslub intellektual kommunikativ funksiya yerinə yetirən üslub növünə aiddirlər, yəni xəbər vermə, məlumatlandırma funksiyasını yerinə yetirirlər. Rəsmi-işgüzar və publisistik üslubları isə praqmatik funksiya yaxınlaşdırır.

4. Müasir dövrdə rəsmi məktublarda fərdi üslub, təbiilik və ifadənin sadəliyi qabaq plana keçir. Müsbət cavab almaq məqsədilə rəsmi məktublarda tez-tez təsiredici, vadaredici vasitələrdən istifadə edilir (yəni praqmatik funksiya ön plana çıxır).

5. Qanunverici yarımüslubda fərdi xüsusiyyətlər əks olunmadığından, o, çox gec dəyişir. Digər yarımüslublar, məsələn, diplomatik və inzibati-ticarət yarımüslubları ekstralinqvistik amillərdən daha çox asılı olduqları üçün dəyişkənlik nümayiş etdirir.

6. İşgüzar sənədlərin vacib konstruktiv xüsusiyyətləri informativlik, bütövlük, əlaqəlilik və kommunikativ yönəlmə sayılır; mətnin informativliyi onun sintaktik, semantik və praqmatik təşkilində özünü göstərir; bütövlük mətnin məzmun və kommunikativ təşkilinə, əlaqəlilik isə forma, struktur təşkilinə aiddir.

7. İşgüzar sənədlərin vacib üslubi xüsusiyyətləri kimi məntiqilik, rəsmilik, qeyri-emosionallıq və dəqiqlik çıxış edir. Məntiqilik sənədin mürəkkəbləşmiş sintaksisində özünü göstərir; rəsmilik müəyyən sabit şablon ifadələrin və terminlərin istifadəsini tələb edir; qeyri-emosionallıq sözlərin həqiqi, denotativ mənada işlənməsini və neytral olmasını tələb edir; dəqiqlik sənədin müəyyən zahiri formasını təmin edir və, eyni zamanda, sənəddə dəqiq faktların göstərilməsi mətnin praqmatikasını ifadə edir. Bütün bu üslubi xüsusiyyətlər qarşılıqlı əlaqədə çıxış edərək rəsmi-işgüzar üslub sisteminin formalaşmasında böyük rol oynayır.

8. Rəsmi-işgüzar üslubun əsasını təşkil edən üslubi normanın dilin həm morfoloji, leksik və sintaktik səviyyələrində, həm də tərtibmə qaydalarında özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Dil

səviyyələri sırasında sintaksis və leksika başqa səviyyələrlə müqayisədə üslubi imkanların əsas mənbəyi kimi çıxış edir.

9. İngilis dilinin rəsmi-işgüzar sənədlərində leksik-semantik və morfoloji və sintaktik üsullar (affiksə, mürəkkəb sözün əmələ gəlməsi, konversiya və ixtisar) geniş yayılmışdır. Leksik-semantik üsul əsas mənanın daralması, genişlənməsi və metonimik köçürülməsinə əsaslanır. İxtisarlər, konkret, mücərrəd, xüsusi isimlər, üçüncü şəxsin tək və cəm hallarında işlənən əvəzliliklər, feil (feili sifət, məsdər) və önlüklərin istifadəsi rəsmi-işgüzar üslubun morfoloji xüsusiyyətlərinin əsas hissəsini təşkil edir. Konversiya hadisəsi rəsmi-işgüzar sənədlərin dilində də müşahidə edilir. Burada isimlərin feilə keçmə prosesi (verballaşma prosesi) qeyd edilir.

10. Sintaktik cəhətdən rəsmi sənədlərdə, xüsusən qətnamə mətnlərində feili sifət və feili bağlama tərkiblərilə mürəkkəbləşmiş cümlələr geniş istifadə edilir. Mürəkkəb terminlərin əmələgəlmə modelləri də sintaktik üsula əsaslanır. Rəsmi-işgüzar üslubun sintaktik xüsusiyyətləri həmçinin mürəkkəb sintaktik bütövlərdə olan sintaktik əlaqələrdə – zəncirvari və paralel əlaqələrdə aşkarlanır. Zəncirvari əlaqənin inkişafında leksik təkrarlər, leksik sinonimiya və əvəzliliklə yaranan anafirik əlaqə vasitələri istifadə edilir.

Dissertasiyanın məzmunu aşağıdakı tezis və məqalələrdə əks olunmuşdur:

1. İngilis dilinin rəsmi-işgüzar üslubunda terminlərin işlənməsi // “Tətbiqi dilçiliyin müasir problemləri” Respublika elmi-praktiki konfrans. – Bakı: ADU – 10-11 dekabr – 2013-cü il, – s.111-113.
2. İngilis dilinin rəsmi-işgüzar üslubunun tədqiqinə dair bəzi qeydlər// – Bakı: AMEA, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Filologiya məsələləri, – 2013. №9, – s.183-189.
3. Parlament çıxışı – ingilis dilinin rəsmi-işgüzar üslubunun şifahi formalarından biri kimi // – Bakı: ADU, Dil və ədəbiyyat, – 2014. №2, – s.81-84.
4. İngilis dilinin rəsmi-işgüzar üslubunun inkişaf tarixi // – Bakı: BSU-nun Elmi əsərləri, Dil və ədəbiyyat seriyası, – 2014. №1, – s.127-131.

5. İngilis dilinin rəsmi-ışğuzar üslubun əsas janrları və funksiyaları // – Bakı: Mütərcim, Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri, – 2015. №1, – s. 45-47.
6. О некоторых особенностях официально-делового стиля английского языка // – Тамбов: «Перспективы науки», – 2015. № 3 (66), – с. 72-75.
7. İngilis dilinin rəsmi-ışğuzar üslubu sənədlərin dili kimi // – Bakı: AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, Tədqiqələr, – 2015. № 2, – s.217-223.
8. Rəsmi-ışğuzar üslubun leksik-semantik xüsusiyyətləri // – Bakı: BDU, Dil və ədəbiyyat, Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal, – 2016. №1 (97), – s.117-119.
9. İngilisdilli rəsmi-ışğuzar sənədlərdə şəkilçilərin işlənmə xüsusiyyətləri // ADU-nun və Rusiya EA Sibir bölməsinin Filologiya İnstitutunun təşkil etdiyi “Koqnitiv və tətbiqi dilçiliyin aktual problemləri” Beynəlxalq elmi konfrans. – Bakı: – 20-21 oktyabr – 2016, – s.107-109.
10. İngilis dilinin rəsmi-ışğuzar üslubunun sintaktik xüsusiyyətləri // – Bakı: Azərbaycanca Xarici Dillər, – 2017. №2, – s.61-64.
11. İngilis dilinin rəsmi-ışğuzar üslubunda söz yaradıcılığı // – Bakı: Azərbaycan Dillər Universiteti, Elmi xəbərlər, – 2018. №1, – s.40-45.
12. Официально-деловой стиль современного английского языка и вопросы словообразования // – Черкаси: Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія філологічні науки, – 2019. №1, – с.68-72.
13. Morphological peculiarities of official-business style // Proceedings of the International Conference. International Journal of Advanced Studies in Language and Communication. – USA: St. Louis, Missouri, – 2019, №2, – p.62-64.
14. Лексика официально-делового стиля английского языка. // – Budapest, Hungary The scientific heritage, – 2020. Vol.5, №50, – p.36-39.

Dissertasiyanın müdafiəsi 02 oktyabr 2023-cü il tarixində saat 13⁰⁰ Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.12 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küçəsi, 134.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferatın elektron versiyası Azərbaycan Dillər Universitetinin rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat "08" iyun 2023-cü il tarixində zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 08.06.2023

Kağızın formatı: 60x84 1/16

Həcm: 39 620 işarə

Tiraj: 100 nüsxə